

Talent in coronatijd

door Gustaaf Vossenaar (op persoonlijke titel)

Tijdens de Tweede Wereldoorlog zou Winston Churchill gevraagd zijn te bezuinigen op cultuur om de toenemende oorlogsuitgaven te kunnen bekostigen. Zijn antwoord was even kort als krachtig: ‘*Then what would we be fighting for?*’.

Of hij daadwerkelijk die uitspraak heeft gedaan valt niet te achterhalen maar wel staat vast dat hij begreep wat de toegevoegde waarde van cultuur was voor de bevolking. Of de Britse regering er in deze coronatijd nog steeds zo over denkt valt te betwijfelen. Immers, The Royal Opera House heeft om te kunnen overleven een schilderij van David Hockney voor bijna £13 miljoen moeten verkopen en nu gaat ook het tafelzilver onder de hamer.

Zingen op minstens anderhalve meter afstand....

De theaters

Meer theaters zijn in de problemen. De Metropolitan in New York heeft besloten tot september 2021 de deuren te sluiten. De musici zijn sinds april niet meer betaald en als gevolg daarvan heeft een derde de stad inmiddels moeten verlaten omdat zij de kosten van het wonen in de New York niet meer op kunnen brengen. En dat zullen er nu nog wel meer worden.

Ook in Parijs heeft de opera een probleem. Hoewel in november er nog plannen waren voor een concertante uitvoering van de *Ring des Nibelungen* in een leeg theater, dreigde dit door overheidsmaatregelen te worden gecancelled. Aanslagen en stakingen eerder dit jaar en nu de corona pandemie hebben gezorgd dat De Opéra National de Paris geen verdienmodel meer heeft. Men kijkt er inmiddels tegen een verlies van €50 miljoen aan.

In Nederland hebben DNO, de Reisopera en Opera Zuid de oorspronkelijk programmering moeten herzien en met de aangescherpte coronamaatregelen lijkt dit seizoen op een drama uit te lopen. Een theaterzaal zo groot als een bouwmarkt waar maar 30 toeschouwers in mogen ... vergeet het. Opera is misschien wel de ingewikkeldste podiumkunst om te realiseren. Programmering, afspraken met solisten en understudies, het vastleggen van orkesten en dirigenten gecombineerd met een lange periode om te repeteren en dagen voor de uitvoering; het is een enorme puzzel die vaak al twee jaar

voor de uitvoering start. En nu voorstellingen worden geannuleerd en de toekomst voor iedereen onzeker is, is het de vraag hoe het eigenlijk met al die zelfstandig zingende ZZP'ers en onafhankelijke koren gaat die operavoorstellingen mede helpen realiseren. Hoe worden zij ondersteund en wat zijn hun gevoelens?

Jonge musici: poëtische armoede

Een rondvraag langs een aantal (oud-)stipendiaten van het Wagnergenootschap maar ook anderen die in dit vak als ZZP'er de kost verdienen, levert aan de ene kant een zorgwekkend beeld op maar ook een met lichtpunten. 'Natuurlijk', zoals Deirdre Angenent het verwoord, 'het voelde altijd al als een onveilig vak. Nu, dat is bevestigd!' Of zoals Helena Koonings het voelt: 'Ik wist aan het begin van mijn opera carrière dat ik in poëtische armoede zou beginnen maar dat het zo diep zou gaan, had ik niet gedacht.'

Eva-Maria Westbroek in een leeg Muziektheater

De algemene indruk is dat de ondersteuning vanuit de overheid moeizaam en niet van harte is. Passend bij onze eeuwenlange handelscultuur wordt voorrang gegeven aan het steunen van onze economische bedrijvigheid en is er weinig oog voor de geestelijke gezondheid van de samenleving. Gezien de coronamaatregelen die de sector treft lijkt het dat er onvoldoende politieke lobby is om structureel aandacht te vestigen op het belang van cultuur. Er zijn politieke partijen die sowieso cultuur als elitair bestempelen en subsidies voor podiumkunsten jaren geleden al drastisch hebben afgebouwd. Maar kunst en cultuur moeten er juist voor iedereen zijn, dus ook voor mensen in een verzorgingshuis of kinderen op een school in Kampen.

Er worden inmiddels forse bedragen beschikbaar gesteld voor de sector maar hoe die precies worden verdeeld en wie er aanspraak op kan maken, is ingewikkeld. Het heeft er alle schijn van dat de reguliere grote instellingen er het meeste aanspraak op zullen maken.

Stel je de cultuursector voor als een lichaam, dan is er wel aandacht voor de grote en belangrijke organen maar minder voor de kleinere regionale gewrichten en al helemaal niet voor de haarvaten, die essentieel zijn voor de voeding van al deze lichaamsonderdelen.

De overheid lijkt in ieder geval nauwelijks waardering te hebben voor cultuur en wat zij bijdraagt aan de samenleving. Cultuur is voor de regering zoiets als de entertainment industrie en opera moet wedijveren met attractiepark Slagharen. Juist dat gebrek aan waardering steekt artiesten die hun ziel en

zaligheid in hun vak steken. Sommigen zijn verdrietig en hebben een periode van depressiviteit meegemaakt.

Zou het onze calvinistische inborst zijn, zoals iemand opperde, van sober- en spaarzaamheid? In Duitsland ziet Angela Merkel het belang van cultuur in elk geval anders. Zij spreekt zich nadrukkelijk uit over het belang van cultuur voor het Duitse volk maar Frau Merkel is dan ook een trouwe bezoeker van de Bayreuther Festspiele. Zij begrijpt hoe Richard Wagner dacht over cultuur en volk.

Helena Koonings Stipendiaat 2019

Diegenen die ten tijde van de corona uitbraak nog in het buitenland werkzaam waren, zijn over het algemeen ongevraagd keurig volledig uitbetaald ook al moest de productie worden gestopt. Maar voor de meeste was het direct het begin van een zorgelijke periode. Opeens was er geen werk en ook geen enkel vooruitzicht terwijl de vaste lasten gewoon doorliepen. In de zomer kon soms nog wat als bijvoorbeeld een openlucht voorstelling of een concertante uitvoering worden georganiseerd. Dat gaf in ieder geval weer de voldoening om voor publiek te zingen ook al klinkt het applaus in een zaal met maximaal 60 toeschouwers wel wat koel.

Voor koren ligt de zaak problematisch. Gezamenlijk zingen werd vanaf het begin gezien als een super-spreading event en dus niet toegestaan. Online repeteren kon dan wel maar was verre van ideaal met altijd wel wat vertraging in de netwerkverbindingen. De zomer bracht de mogelijkheid om op anderhalve meter afstand in de

buitenlucht te repeteren maar niet iedereen durfde daar aan mee te doen. Daarna mocht er met in achtneming van de nodige regels wel worden gezongen tot men medio november besloot koorzang weer geheel te verbieden. Juist op het moment dat de regels werden versoepeld, werd het in collectief verband zingen verboden. Zonder bewijs dat koren 'corona-technisch' gevaarlijk zijn. De enige vrijplaats op nu te oefenen zijn de bouw en doe-het-zelf markten.

De overheid

Ondertussen lopen de maandelijkse lasten van de musicerende ZZP'ers gewoon door. Natuurlijk, er is de Tozo-regeling (Tijdelijke overbruggingsregeling voor zelfstandig ondernemers) die voorziet in €1050,- per maand voor een alleenstaande en €1500,- voor gehuwden (ook als beide partners zelfstandig zijn). Ben je als echtpaar werkzaam in de cultuursector en heb je kleine kinderen, dan is dat geen vetpot. Het betekent dat als de huur, ziektekostenpremie en ander vaste lasten zijn betaald er gekeken moet worden hoeveel er nog over is voor het huishouden. Interen op opgebouwde reserves is noodzakelijk met de vraag wanneer de bodem van de geldpot in zicht komt.

De regeling, zoals veel subsidieregelingen van de overheid, is opgesteld met het grondbeginsel om burgers te wantrouwen. Wanneer je ergens een betaalde opdracht aanneemt, moeten de inkomsten volledig ingehouden worden op de bijdrage. Het werkt dus niet motiverend om iets te ondernemen en daarmee extra te verdienen. Beter zou het zijn musici juist aan te moedigen om te ondernemen en in de regeling een plafond te voorzien tot waar men belastingvrij kan bijverdienen.

Dan wordt het ook makkelijker om zanglessen te blijven volgen. Als het financieel even uit kan worden die ook wel gevolgd met soms een stille sponsor die geloof heeft in het talent en ondersteunt. De stipendiaten van het Wagnergenootschap zijn er zich in ieder geval heel bewust van dat ze moeten blijven oefenen. Men probeert daarom zo lang mogelijk door te gaan met zanglessen. Ook worden er taallessen gevolgd en – als er in de toekomst geen droog brood meer in de sector te verdienen zou zijn – lessen in een programmeertaal. Gelukkig zijn de meesten in staat om nu nog iets te regelen en afspraken te maken waarmee lessen financieel mogelijk worden. Maar niet iedereen lukt dat en de vraag is voor lang.

Evert-Jan de Groot Stipendiaat 2017

Tot op het bot gemotiveerd

In interviews komt naar voren dat men niet bij de pakken neerzit. Diegenen die ik sprak zijn creatief en ongelofelijk gemotiveerd om weer op het podium te staan.

Maar ondertussen is het ondanks ondersteunende overheidsmaatregelen nog steeds lastig. Iedereen probeert er nog iets van te maken en wil z'n talenten dan maar op een andere manier inzetten.

Oppassen op kinderen, het geven van muzieklessen of taalcursussen, het gezin draaiende houden, het komt allemaal voor. Sommigen, die naast zang nog een andere opleiding hebben gedaan, kijken soms noodgedwongen met een schuin oog naar werk in een andere sector. Maar niet van harte, zo blijkt uit de gesprekken, want men is intrinsiek gemotiveerd om zodra het kan weer uit volle borst op het podium te zingen.

Daarnaast is het de vraag wat er gebeurt wanneer de corona mist is opgetrokken en het culturele leven weer tot volle bloei komt. Zal er dan ook worden geïnvesteerd? Sommige richten hun ogen steeds meer op Duitsland, waar ook in deze tijd gewoon nog vacatures voor de theaters worden uitgeschreven. Evert-Jan de Groot (o.a. solistenrepetitor bij de NTR ZaterdagMatinee): 'Het werken met bevoegen mensen in het muziektheater is iets waar geen enkel ander werk aan kan tippen, en als Nederland wederom op een bezuinigingsstand gaat staan als deze crisis ten einde is, is een definitieve overstap naar een cultuur minnend Duitsland zeer goed denkbaar'.

Deirdre Angenent maakt met Lindens Lawaai muziekbelevingscursussen voor kinderen en hun (groot)ouders.

De Tozo-regeling is er niet voor iedereen. De groep conservatorium studenten bijvoorbeeld die vorig jaar afstudeerde en zich (nog) niet bij de Kamer van Koophandel had ingeschreven, staat na jaren studeren nu in de kou. Zij hebben nog amper een arbeidsverleden en krijgen door alle voorwaarden die aan de regeling zijn verbonden geen tegemoetkoming. Dat enkelen nu overwegen het vak te verlaten, zal niemand verbazen. Dergelijke signalen werken ook ontmoedigend voor hen die in opleiding zijn. Dat hoeft op termijn minder erg te zijn want er zijn in Nederland erg veel goed opgeleide talenten en zijn aangewezen op de podia in het buitenland om überhaupt te kunnen werken.

De grotere theaters en operahuizen en de daarbij behorende gezelschappen zullen als gezegd waarschijnlijk wel overleven. Moeilijker zal het worden voor de podiumkunsten in de regio waar op bescheiden schaal wordt gezorgd dat ook

mensen buiten de Randstad van optredens kunnen genieten. Aan de uitvoerende musici zal het niet liggen. Die zijn zoals eerder gezegd tot op het bot gemotiveerd.

Tot slot: wat de geïnterviewden ongelofelijk missen, is het samen met collega's in een proces zitten waarin met muziek emoties worden gecreëerd. Ondertussen denken ze wel na over de toekomst. Er is een overduidelijke motivatie om de kwaliteit van de stem en de uitspraak op peil te houden en, als het financieel even kan, zangles te blijven nemen.

Ze willen graag voor ons, het opera publiek en Wagner liefhebbers, weer op het podium staan!

Graag wil ik iedereen bedanken die meegewerkt heeft aan de totstandkoming van dit artikel. Dank voor de openheid, het vertrouwen en antwoorden op mijn vragen. Met jullie hoop ik op betere tijden.